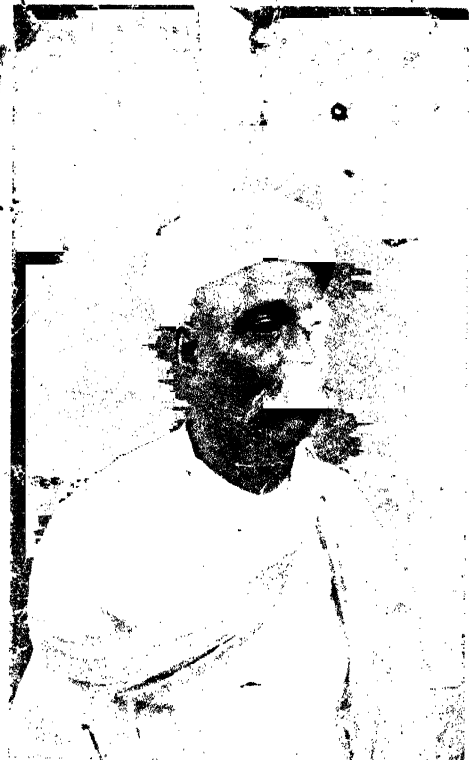

१ श्रीत ग गायत तीलक. १९१९ (१०)

६०३५

१९१९ १९१९ १९१९

१९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९ १९१९

“सज्जन अगुता ! कुत्रेल तुजसी रहस्य ह्या तिलका !
 “उघड्या नांन पहा तरी थू हिन्दू भूमिच्या तिलका”

ગુજરાત વિદ્યાર્પઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૦૩૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૫૧૫૨૧૦૫૨ ૮૧૫૩

વિષય ૦૩૨ : ૨૫૦૮૦ ની

बाल गंगाधर तिलक.

लेखक :

मावजी गोविंदजी शेठ.

प्रकाशक :

मेातीलाल शामलदास शर्मा.

जमनाबाई मेनशन्स.

सेन्डहर्स्ट रोड, मुंबई, ४

एक आनो.

તૈયાર થાય છે! ગુજરાતી કોર્પોરેશન-સંગ્રહ
પાંચ દિવસમાં બહાર પડશે!

પ્રેમભક્તિ ત્રયમાળાનાં પુસ્તકો.

૧.

ચિત્રદર્શનો (નવું).

૨.

નહાના નહાના રાસ.

૨૦ નવા રાસ સાથે નવી આવૃત્તિ.

તે સિવાય કવિ નહાનાલાલ દલપતરામનાં ઉષા,

જયાજયંત, ઇન્દુકુમાર, પ્રેમકુંજ (નવું)

વિગેરે પુસ્તકોની નવી આવૃત્તિ

તૈયાર થાય છે.

પ્રકાશક:—મોતીલાલ શામળદાસ શર્મા,

જમનાબાઈ મેન્શન્સ,

સેંડહસ્ટ રોડ, મુંબઈ.

बाल गंगाधर तिलक.

ह्या कुण घेई शपथेला

“ तारितो महाराष्ट्राला ”

* * * *

या महाराष्ट्र देशांत सारेच दगड का वसत

कुणिच का नाहिं जीवन्त, हा विचार येउन विदला

“ तारितो महाराष्ट्राला ”—आनंद.

ता० १ ली आगस्ट १९२०—आ तिथी भारतवर्षना इतिहासमां एक
महा पर्वणी गणाशे; महात्मा गांधीनी असहकारनी भीष्म-
प्रतिज्ञानी आय तिथी—लोकमान्य तिलकना परलोकगमननी पुण्यतिथी !
अं दिने सिधाव्यो अं नरकेसरी—भारतवर्षनी अपमानित, दूभायली,
रीबायली, रंक प्रजानां ज्वलन्त संदेश मालिकने दरबार होचाडवा !
“ धाईअं प्रभु अनाथन के नाथ ” ! !

भगवान् रामचंद्रजी वनवास सिधाव्या त्यारे अयोध्यानी प्रजा
तेमनं विनववा साथे गइ हती. तिलक महाराजे प्रभु—साम्राज्यनी वाट
लिधी त्यारे मुंबापुरीनी पचरंगी प्रजाअे पण तेमज कर्यु. कडवाशो शमी

ગઈ, મેદ મૂલાઈ ગયા, હૃદયો ઢીલી પડ્યાં, મોતી બજારે મોતી વરસાવ્યાં, ધનિકોએ સાંના ચાંદી ઉછાડ્યાં, હિતર પ્રજાએ પુણ્યવૃષ્ટિ કરી. મેઘનો અશ્રુપાત પળ રોક્યો રોકાતો. સૌએ વન્દન કર્યો—નમન કર્યો—આત્માનાં ઉંડાણ અનુભવ્યાં—અને સૌએ સંગાથ કીધો—ઉભરાતી પ્રજા ચાલી—મીનાં વલ્લોપી, મીની આંખે, મીંજેલાં હૃદયે—સ્મશાનયાત્રા કરવા, અનન્ય પ્રજાપ્રેમીને પ્રેમની અંજલિ અર્પવા. આકાશ ગૂઢ, ઘરું અને ગંભીર હતું; વાતાવરણની વિશુદ્ધિ અલૌકિક હતી—પ્રજા ઓઘની એકતાનતાના ચમત્કારો કંઈક ઔર હતા. ભારતવર્ષના સમગ્ર પ્રજાના પ્રતિનિધી તરીકે લાલ લજપતરાયે તરત આવી સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યો. બ્રાહ્મણોએ મંત્રાચાર કર્યો. અગ્નિની પ્રથમ જ્વાલા પ્રગટતાં પ્રજા એકકંઠે સ્મરવા લાગી હરિ—વિઠ્ઠલ, વિઠ્ઠલ, વિઠ્ઠલ, વિઠ્ઠલ.

ધન્ય એ મુંબાપુરીની પ્રજા, ધન્ય એ ચાંપાટીનો કિનારો, ધન્ય એ જીવનપ્રસંગ. એ દૃશ્ય અવર્ણનીય હતું. આંખે રસ્તે પુણ્ય નગરીની અને મુંબાપુરીની ભજનમંડળીઓએ “જ્ઞાનોબા—તુકારામ” ની અવિચ્છિન્ન ધૂન મચાવી હતી. “જ્ઞાનોબા—તુકારામ” નો મર્મ તે દિને સમજાયો, જીવનભર મૂલાંશ નહિ. “જ્ઞાનોબા—તુકારામ” જીવન્ત છે ત્યાં સુધી મહારાષ્ટ્રની કીર્તિજ્યોત પળ જ્વલન્ત છે.

ઓ મહારાષ્ટ્રની પ્રજા ! અમે ત્હારા સદાના ઋણી છીએ—તારા અત્યાચારો માફ છે. એ જ્ઞાનોબા—તુકારામ—એ શ્રીસમર્થ સ્વામી રામદાસ—એ ગોબ્રાહ્મણપ્રતિપાલ શ્રી શિવાજી મહારાજ, આજે પળ ભારતના સહસ્ર વર્ષના કલંકિત ઇતિહાસને ઉજ્જ્વલ કરે છે. “યુગે યુગે લૂંટાયલી” ભારત વર્ષની આર્ય સંસ્કૃતિને તે હજી જાલવી રાખી છે.

રજપૂતાની રજપૂતાઈનાં આજે તો યંડે જ દેખાય છે. ચીતોડની ભસ્મ જાળે પાતાલમાં ઉતરી ગઈ હોય એમ લાગે છે. પણ મહારાષ્ટ્રની પ્રજા અનેક જાતનાં કીલ્યાણો છતાં, અનેક વિદારણ સહન કર્યા છતાં, હજી ઉજ્જ્વલ મુલ્યે જીવતી રહી છે. આજે પણ ભારતનું મોં તેને શિર સાંટે છે. ધર્મરક્ષા તેને પ્રભુએ સોંપી. દેવી ભવાનીની વંડ અને ગુરુ સમર્થની શિક્ષા વંડે શિવાર્જી મહારાજે એ પ્હેરંગીરી સ્વીકારી. આજે પ્રતાપગઢમાં પ્રતાપ નથી, સિંહગઢમાં સિંહ નથી, તોરણીઆમાં તોરણ નથી, છતાં મહારાષ્ટ્રની પ્રજા ધર્મ રક્ષાનો એ પ્હેરા મેરે છે. આજે એ મહાન સંરક્ષક પણ ચાલ્યો. છેવટ સૂધી એનાં અસ્ત્ર શસ્ત્ર સજા હતાં, મૃત્યુ સમાધિ પર્વેત પણ એણે વસ્ત્ર ઉતાર્યું નહતું, અને એનાં પડકાર હજી પણ ગાજે છે.

સ્થિતિં નો રે દધ્યાઃ ક્ષણમપિ મદાંધેક્ષણસચ્ચે
ગજશ્રેણીનાથ ત્વમિહ જટિલાયાં વનભુવિ ॥
અસૌ કુંભિશ્રાંત્યા ચરનચરવિદ્રાવિતમહા-
ગુરુગ્રાવગ્રામઃ સ્વપિતિ ગિરિગર્ભે હરિપતિઃ ॥

(ભાવાર્થ)—હે મિત્ર, મદથી અંધ થયેલા એવા આ ગજશ્રેણીનાથ (ગજેન્દ્ર), તું આ જટિલ વનભૂમિમાં ક્ષણભર પણ નિવાસ ન કર, કારણ કે માંડામાં મોટા પથ્થરોને પણ હસ્તિ સમર્જાન નચેવતી ચળવાવાળો એવો સિંહ (કેસરી) અહીં ગિરિગુહામાં શયન કરે છે.

મહારાષ્ટ્ર સ્ત્રીમંડલ આજેદિન સૂધીનું માંડું ખુલ્લું રાખી ઉઘાડે માંથે ગર્વથી ફરી શકે છે એ આ પ્હેરંગીરીનાં પરિણામ છે. અન્ય સંસ્કૃતિઓના મયાનક સતત હુમલાઓ છતાં સ્વદેશી સાડી અને

સ્વદેશી સ્વળથી શોભતી મહારાષ્ટ્રની મહિલાઓ ધર્મગૌરવ, દેશગૌરવ
 આંજે પળ જાલવી રહી છે એ પ્રતાપ આ પ્હેરંગીરીનાં છે. સ્ત્રીરક્ષા,
 મુદ્દરક્ષા, ધર્મરક્ષા બીજા પ્રાંતોમાં પળ થઈ છે, પળ આજે લખનૌ
 જાઓ, કલકત્તે જાઓ, દીલ્લી જાઓ. આજે પળ સ્ત્રીરક્ષાને પડદા અને
 બુરખા સિવાય છુટકો નથી. સ્ત્રીરક્ષકો સબલ અને સજ હોય અને
 જ્યાં ધર્મપાલન યત્કિંચિત્ પળ હોય ત્યાં પડદા કે બુરખાને સ્થાન નથી.
 ત્યાં નાજરોનાં સ્વપ્ન નથી.

આજે ગાયકવાડ, સિંધીઆ, હોલકર એ પ્હેરંગીરીના સ્મરણસ્તંભો
 છે. રાજા જસવંતસિંહ અને કુમાર રામસિંહના અભય વચનથી શ્રી શિવાર્જી
 મહારાજ શાહજાહ ઔરંગઝેબ પાસે દિલ્લી પધાર્યા ત્યારે હજારો બસ્તરીઆ
 ગોસ્વામીઓ ગોકુલ, મથુરા, વૃંદાવન, માં માત્ર શબ્દની વાટ જોતા સજ
 ફરતા હતા. એ મહારાષ્ટ્રની પ્રથમ ભરતી હિન્દુસ્તાનમાં ફેલાઈ. ત્યાર પછી
 અનેક ભરતીઓ ચોરે દિશામાં પ્રસરી અને અનેક હુમલા છતાં ચાલુજ
 રહી. અહમદશાહ અબદુલ્લી દુરાનીએ એ ભરતી અટકાવી તો પળ આજે
 મહારાષ્ટ્ર ભારતવર્ષમાં ઓતપ્રોત વિરાજે છે. અને જ્યાં હોય ત્યાં એજ ભાષા,
 એજ મુલમુદ્રા, એજ પ્હેરવેષ, એજ હરિકીર્તન, એજ જ્ઞાનોબા—તુકારામ,
 એજ આમચે—તુમચે. સરકારની મરાઠા રેર્જિમેન્ટોમાં પળ જ્ઞાનોબા—
 તુકારામ, મુંબઈની મારકાંટો તથા મીલોમાં પળ જ્ઞાનોબા—તુકારામ અને
 આલંદીથી પ્રતિવર્ષે પાલ્લી વિઠ્ઠલનાથ જાય અને દિવસોના દિવસ સૂધી
 હજારો માણસો સાથે હોય ત્યાં પળ જ્ઞાનોબા—તુકારામ.

આ ધર્મભાવના અને રાષ્ટ્રભાવના અનેરી છે. પ્રાન્તે પ્રાન્તે પોતાનું
 ગૌરવ બ્હાલું હોય છે ને મહારાષ્ટ્રને પળ પોતાનું પ્રાન્તિક ગૌરવ બ્હાલું છે.

પણ જ્યારે “ ગુણવંતી ગુજરાત ” અને “ આમાર સોનેર બંગલા ” તથા “ આહ્યા મહારાષ્ટ્રાંતલે લોક ” નો ત્ય જ્યાર “ સારે જહાં અં અચ્છા હિંદોસ્તાં હમારા ” માં થાય ત્યાં પ્રત્યેક પ્રાન્તની નિરનિરાळा પ્રતિભા જાવાની મજા આવે. આમાં પણ મહારાષ્ટ્ર તરી આવે છે, એ વીજા પ્રાન્તોએ નોંધવા જેવું છે. અને, તેમાં બે માત પડે છે. એક માતના પ્રતિનિધિઓ રાનાડે, તેલંગ, ગોલ્લે છે. અને વીજી માતમાં ચીપલુનકર, આગારકર, દેશમુલ્ અને આપણો પ્હેરેગીર મૂર્તિમંત છે. અત્યંત સાદાઈ, મોગ-ઐશ્વર્યનાં ત્યાગ, સામાન્ય મનુષ્ય પેટે વર્તન, અને દેશકાર્યમાં સતત પ્રયાસ, અડગ ધૈર્ય અને નિઢરતા તથા અર્નિમપ જાયતિ એ આ વીજી માતનાં લક્ષણો છે; અને તેમાં પણ લોકમાન્ય તો વિરલજ અને અમની લોકપ્રિયતા પણ વિરલ. મહારાષ્ટ્ર જેટલું અમનામાં મૂર્તિમંત હતું એટલું વીજી કોઈ પણ વ્યક્તિમાં ન હતું. શ્રીછત્રપતિ શિવાજી મહારાજ પછી સૌથી મોટો મહારાષ્ટ્રી લોકમાન્ય બાલ ગંગાધર તિલક છે.

માતુ:શ્રી જીજીબાઈએ શિવાજીને કહ્યું કે સિંહગઢ પરધર્મીઓને હાથ હાવાથી સહવારે સૂર્ય નારાયણનાં દર્શન કરતી વેળા તેમને પૂજનમાં વિશ્લેષ થાય છે. શીવોવાંએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે વીજી સવાર પ્હેલાં સિંહગઢ સર થવાં જાંઈએ. નરવીર તાનાજી મલસૂરે લગ્નમંડપમાંની ક્રિયા અધુરી મૂકી એકદમ સવાર થયો અને ચાલ્યો સિંહગઢ તાંડવા. રાત્રે તુમુલ યુદ્ધ જામ્યું. તાનાજી કામ આવ્યા અને તેમના બંધુ સૂર્યાજીએ કિલ્લા સર કર્યો. સૂર્યોદય થતા પ્હેલાં શિવાજીની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ, પણ તાનાજી ગયો અંમ સાંભળી તેમણે પોકાર કર્યો કે “ ગઢ આલા, પણ સિંહ ગેલા ”. આજે

भारतवर्षनी प्रजा पण विलाप करे छे के “गढ आला सिंह गेला”. नांकर शाही, दडपशाही, ब्युरोक्रेसीना अभेद्य किल्लांमां गाबडुं पडयुं छे पण अे गाबडुं पाडनार अर्वाचीन तानाजी मालसूर पण आजं काम आव्यां.

अे योद्धाने कोईनी परवा न हती. कोईनी दरकार न हती. लक्ष्य कदि चूक्यां न हतो. लक्ष्य चूकाववाना घणा घणा प्रयत्नो थया-मित्रगण तेमज शत्रुगण तरफर्था. अेणे शत्रुओंन तो कदि नमतुं आप्युं नाह पण मित्रांन पण अनेकवार तरछोडी नांख्या. पूनानी प्रान्तिक राजकीय परिपद वखंत, सूरतनी राष्ट्रीय परिपदनं प्रसंगे पण लक्ष्यर्था आ योद्धाने कोई चलायमान करी शक्या नहि. शत्रुओंन प्रथम तेन मोहपांसमां बांधवा प्रयत्न कर्या पण

पापनी मोहिनी पेखे न त्होय मोह पामता ।

पुराणी ने पुण्यवती अे आर्योंनी अेह आर्धता. ॥

भय बताव्या. पण आ वीर तेनार्था मोह पाम्यां नहि. छंवटे तेना उपर हुमला शरु कर्या. भारतवर्षना अर्वाचीन राष्ट्रीय इतिहासमां स्नेहीओ तेमज विरोधीओना अपशब्दां जेटला तिलके सहन कर्या अेटला कोईअं कर्या नथी. पण अपशब्दां खाईने कोई दहाडां बेसी रह्यो नाह. अेक फटकांनी स्हामे चार फटका तेणे लगाडी काढया छे अने कदि कोईनां गांज्यो गयां नहि, अंन अंत नांकरशाहीनां अभेद्य किल्लो तूट्यो अने स्वराज्यमंत्र सिद्ध कर्यो ! आजे दुश्मनां पण अेना घा बखाणे छे !

शिवाजी सामान्य माता पिताने पेंट अवतर्या हता. ते कोईना

ગાદીવારસ ન હતા. ન હતું તેમની. પાસે ધન કે ઐશ્વર્ય; ન હતી સત્તા કે ન્હોતાં લશ્કર; ન હતો વગ કે ન્હોતો વસીલો; શાહાજી મહારાજ વિજાપુરમાં લશ્કરમાં અમુક પુત્રીના શમાદાર હતા પણ તેમના મહાનુભાવ કુલદીપકે મહારાષ્ટ્રને તારી ભારતવર્ષની પ્રજાના હૃદયમાં સામ્રાજ્ય સ્થાપ્યું. તિલક પણ રત્નાગિરીના એક ચિત્પાવન બ્રાહ્મણ પંતુર્જીના ચિરંજીવી હતા. પણ એ પંતુર્જી—શ્રી. ગંગાધર રામચંદ્ર તિલક—ના પુત્રે પણ ભારતવર્ષની પ્રજાના હૃદય ઉપર સામ્રાજ્ય સ્થાપ્યું છે. અને કીર્તિ અમર છે ! નરંકના પુત્રરત્નોએ નિરાશ થવાનું કારણ નથી. આ બે ઉદાહરણો વસ છે. જ્વલંત દેશાભિમાન, અચૂક સાવધાનતા, અચલ શ્રદ્ધા, અડગ ધૈર્ય, અર્ધશૂર્ય અને અનન્ય ભક્તિ હોય તો વાકી વધું સરલ છે.

પુરાણ તો અદ્વાર છે—વ્યાસજીનાં રચેલાં. પણ આ વિક્રમની વીસમી સદીમાં એક નવું પુરાણ રચાયું છે. વીજાં પુરાણોની પેટે એનું મંગલાચરણ પણ શ્રી ગણપતિના નામથી છે—એ પુરાણનું નામ શ્રી રૌલેટપુરાણ છે અને તેના પ્રથમ કાણ્ડનું નામ તિલક—કાણ્ડ છે. ઘણા ઘણા સરકારી અમલદારોને તિલકના નામથી કેપવાયુ થતો, કેટલાએક ત્રાસ પામતા, કોઈ કોઈ અમડાતા—કોઈ છેટે જઈ શેરીએ ભરાઈ શેરી માંહેલા સિંહની પંટે વર્તતા. ચચ્ચાર વચ્ચત કેસરીને તેમણે પિંજરામાં પૂર્યો—સાબરમતીથી માંડલે લઈ ગયા. છતાં કેસરી તે કેસરી, એની ગર્જના કોઈ બંધ કરી શક્યું નહિ અને અંતે અમલદારી વર્ગને હાર સ્વાધી પડી, અને સ્વારાજ્યની ભાવનાનો ના. શહેનશાહે તા. ૨૦ મી ઓગસ્ટ ૧૯૧૭ ના સંદેશમાં જાહેર રીતે સ્વીકાર કર્યો. નાંકરશાહી તે

કદિપણ માફ કરશે નહિ અને તેમના અજ્ઞાન અને અલ્પદૃષ્ટિના નમુના તરીકે શ્રી રૌલેટ પુરાણનું તિલક કાળિ અમર રહેવાનું !

એ નરકેસરીને પંડિત મેફનુલરે ઓઢલ્યો અને પિંજરાની મુદત ઓછી કરાવી તો જગતને એણે Orion અને Arctic Home in the Vedas આપ્યાં. અને બીજીવાર પિંજરામાં પૂર્યો ત્યારે એણે ‘ ગીતા રહસ્ય ’ આપ્યું. એમને બીજીવાર કંદમાં લઈ ગયા ત્યારે એજ મુંબઈની પ્રજાએ છ દિવસ હડતાલ પાડી જગતને બતાવ્યું કે પ્રજા નિસ્તેજ છતાં નિર્જીવ નથી. આજે તો પ્રજા ઘણી આગલ છે, ઘણી બઢવાન છે, પળ એ બઢનું પોષણ મોટું ભાગે એ બઢવંતનું હતું. “કેસરી” પત્રદ્વારા મહારાષ્ટ્રની પ્રજા પ્રત્યેક અઠવાડીએ એ પોષણ પામતી અને તેને એ પોષણ ગયાં ચાલીસ વર્ષ સુધી અવિચ્છિન્ન મઢ્યું છે. અને ફેલાવ ઘણી વાર અન્ય કોઈ પળ પત્ર કરતાં વધારે હતો; આજે પળ તેના વિસ્તારની અન્ય પત્ર-કારાને ઇર્ષ્યા આવે એટલો તે છે.

સને ૧૯૧૫ ની મુંબઈ કોંગ્રેસ વચ્ચે મીસીસ બેક્ષન્ટે હોમરુલનો મંત્રોચાર કર્યો અને લોકમાન્ય તિલકે તે શીલ્યો—વધાવ્યો, અને એવી રીતે સૂરતથી વિકુટો પડેલો રાષ્ટ્રીય પક્ષ, લખનૌ ચાલે કોંગ્રેસમાં જઈ મઢ્યો અને ત્યારપછીની કોંગ્રેસોનો ચમત્કાર તદન જૂદી જાતનો છે. આજે તો ઘણી વાતો સ્થેલી થઈ ગઈ છે. આજે સરકારી અમલદારો એકનું નામ લે તો સાત તૈયાર થઈ જાય છે. એકને દબાવે તો બીજા સત્તર જાગે. જે શબ્દોનું ઉચ્ચારણ પળ રાજદ્રોહ ગણાતાં તે શબ્દો આજે સિદ્ધ થયા છે. આજે અસફઅલીને દિલ્હીમાં દબાવે તો મુંબઈથી બચાવનો વારીસ્ટર જાયઃ નાગપૂરમાં વૈદ્યને સંતાપે તો કલકત્તેથી સી, આર, દાસ જઈ પહોંચે અને છોડવી લાંબ;

પંજાવમાં માર માર થાય તોપણ માલવીયા, નેહરુ, અને હસન હમામ જઈ
 પહોંચે અને સૌ વાતોની જગતને જાણ કરી પીડિતોની પીડા શાંત કરવાની
 સામગ્રી એકઠી કરે. પણ ૧૯૧૪ પહેલાં યુગ જૂદો હતો. તિલકનું નામ
 લેતાં ડર એવા બહાદુરો આપણે ત્યાં હતા. તે દિવસોમાં પડેલે ઉંમર
 રહેનાર થોડા હતા, સહાય કરનાર ઓછા હતા, જાગૃતી પણ ઓછી હતી.
 એવા દિવસોમાં પણ આ ભારત-તિલક નિરાશ થયો નહિ, થાક્યો નહિ,
 વિસામો રાવા પણ બેટો નહિ; અનેક લડાઈઓ લડતાં, અનેક શત્રુઓ
 ક્ષીલ્યા, અનેક યાતનાઓ સહન કરી. અંકજ મંત્ર-જાપ શરૂ રાખ્યો કે
 “ સ્વરાજ્ય મારો જન્મસિદ્ધ હક છે-હું તે પ્રાપ્ત કરીશ ” અને એજ
 મંત્રની સંપૂર્ણ સિદ્ધિ કરવાને ચાલ્યો-પ્રભુ દરબાર.

“ સજ્જન જગતા ! કલેલ તુજસી રહસ્ય જ્ઞાંતિલ કાં !

“ ઉઘડ્યા નયને પહા તરી યા હિન્દ ભૂમિચ્યા તિલકા ”

આ પુસ્તક “ ભારત-સેવા ” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ નં. ૪-૬ મરીન ક્રોસ

લેન બેન્ક સ્ટ્રીટમાં રા. હરજીવન કાલિદાસ મહેતાએ છાપ્યું

અને રા. મોતીલાલ શામલદાસ શર્મા એ નં. ૧૦

સેન્ટ્રલ રોડ ગીરગામમાં પ્રગટ કર્યું છે.

નવાં પુસ્તકો તયાર છે !

વાંચો અને વિચારી ખરીદો !

૧. અપૂર્વ દષ્ટિમાં લખાયેલી સુંદર રસીલી નવલકથા:

યૌવનનાં સ્મરણો.

તૈયાર છે ! લેખિકા:-સૈ. પ્રમદા. તૈયાર છે !!

આ પુસ્તકની ખુબી તે વાંચ્યાથીજ સમગ્રતય તેવી છે.
એકવાર હાથમાં લીધા પછી તે પૂરું કર્યા વિના છોડવાનું
મન થાય તેવું નથી. કિ. ખાર આના, પોસ્ટેજ જુદું.

૨. પ્રસિદ્ધ બંગ કવિ રવીન્દ્રનાથના એક અત્યુત્તમ
પુસ્તકનો અનુવાદ.

(રવિબાબુની છેલ્લામાં છેલ્લી છાપી સાથે.)

તૈયાર છે ! વિશ્વભારતી. તૈયાર છે !!

અનુવાદક:-રા. હીરાલાલ હરજીવનદાસ ગણાત્રા, બી. એ.

કિંમત રૂપીઆ એક, પોસ્ટેજ જુદું.

લખો:-મોતીલાલ શામળદાસ શર્મા,

જમનાબાઇ મેન્શન્સ, સેંડહર્સ્ટ રોડ, મુંબઈ, ૪.

लोकमान्यने चरणे !

(गोपीका गीतनी लय)

जगतमां घणा धीर शोभता,
देश-देशीने रित्य सेवता;
पण दिस कदा धीर केसरी?
तीलकराज शा भावना भरी!

* * *

राष्ट्र प्रेम ए धर्म छे खरो,
कर्मयोग छे जीवनो झरो;
सत्य ए रुडां सिध्द ते करे,
लोकमान्य शी भावना भरे.

* * *

स्वराज धून ज्यां शब्द शब्द छे,
प्राण प्राणमां हिद हिद छे;
मातृभूमिनी बाल ए खरे,
रगरगे सदा चेतना भरे!

* * *

हृदय मन्दिरे मूर्ति ए खडी,
नभुं नभुं सदा जीवन्धी जड;
मंत्र जाप के भजन कितने,
धून जागती नाम तीलकने!

* * *

राजवी कहें! देव को कहें!
विशिष्ट भावथी नाम सहु लहे;
अमर आत्म ते अमर नामना,
तीलकनाम तो जीवतुं सदा!

(रायचुरा)

